

LABORE ET ZELO

Організація та методика наукових географічних досліджень

Обсяг: 4 кредити ЕКТС

Семестр: I. Курс: перший

Дні, Час, Місце: згідно розкладу

Інформація про викладача

Ім'я	Барановський Микола Олександрович
Контакти	E-mail: Brnm@ukr.net , тел.: (096) 836 06 73
Робоче місце	Кафедра географії, туризму та спорту (ауд. 408, 4-й поверх навчального корпусу №2)
Години консультацій	Вівторок: 13:30 – 14:50

Опис курсу

Навчальна дисципліна «Організація та методика наукових географічних досліджень» покликана забезпечити отримання студентами-географами знань, умінь і навичок, які необхідні для здобуття освітнього ступеня «магістр» у галузі географії, педагогіки та виконання кваліфікаційних робіт.

Опанування навчальної дисципліни сприятиме формуванню у здобувачів знань про методологію та особливості організації наукових досліджень, набуттю практичних навичок використання загально-наукових, спеціальних методів і програмного забезпечення для дослідження географічних явищ і процесів.

Згідно зі структурно-логічною схемою освітньо-професійної програми дисципліна вивчається у першому семестрі паралельно з такими курсами як «Загальні закономірності та екологічний стан геосфер», «Економічна, соціальна та політична географія», «Іноземна мова у професійній діяльності», «Інформаційні та цифрові технології в освіті», «Філософія освіти» та «Соціально-психологічні аспекти освітнього процесу». На основі даної дисципліни здобувачі вивчають «Методику навчання географії у закладах профільної середньої освіти», проходять науково-дослідницьку практику, здійснюють підготовку магістерського дослідження.

Мета навчання

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОПП «Середня освіта (Географія)» сприяє набуттю здобувачами програмних компетентностей:

ЗК1. Здатність захищати та піклуватися про права, інтереси та потреби людини і громадянина держави й суспільства (громадянська компетентність).

ЗК5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості, аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з потребами ринку праці (підприємницька компетентність).

ФК2. Здатність організовувати освітній процес з географії в закладах профільної середньої освіти на основі сучасних міжнародних наукових досягнень географії та педагогіки (предметно-методична компетентність).

ФК3. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб організації освітнього процесу з географії в закладах профільної середньої освіти (інформаційно-цифрова компетентність).

ФК8. Здатність визначити напрямок своєї діяльності в закладах профільної

середньої освіти, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі освітнього процесу і передбачати кінцевий результат, організовувати освітній процес з географії в закладах профільної середньої освіти через залучення здобувачів освіти до певної роботи і співробітництво з ними в досягненні поставленої мети (прогностична та організаційна компетентності).

ФК10. Здатність планувати та реалізовувати особистісний та професійний саморозвиток учителя географії (здатність до навчання впродовж життя).

ФК11. Здатність використовувати закони, теорії, концепції та парадигми сучасної географії та ідеї для дослідження природно-і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

ФК12. Здатність здійснювати моніторинг географічних явищ і процесів, особливостей взаємодії природи й суспільства.

ФК13. Здатність проводити науковий аналіз та оцінювати причини, особливості та проблеми природокористування, регіонального економічного, соціального та політичного розвитку.

ФК14. Здатність використовувати географічні методи й підходи, геоінформаційні технології для розв'язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері географії, екології, регіонального розвитку, політики, краєзнавства.

ФК15. Здатність розробляти та втілювати інновації в практику наукової, громадської, політичної, краєзнавчої, природоохоронної діяльності.

Програмні результати навчання

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОПП «Середня освіта (Географія)» сприяє досягненню здобувачами програмних результатів навчання:

ПРН1. Уміння інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах на засадах академічної доброчесності.

ПРН2. Уміння розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

ПРН5. Розв'язання проблем, що необхідно для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.

ПРН7. Уміння планувати та організовувати ефективний освітній процес з географії у закладах загальної середньої освіти та прогнозувати його результати, зрозуміло і недвозначно донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ПРН8. Уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності, ефективно використовувати цифрові технології в освітньому процесі закладів профільної середньої освіти та створювати нові електронні (цифрові) освітні ресурси.

ПРН11. Уміння організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології з врахуванням екологічного стану довкілля під час освітнього процесу.

ПРН13. Уміння планувати та організовувати освітній процес з географії в закладах профільної середньої освіти та прогнозувати його результати.

ПРН14. Уміння оцінювати та аналізувати результати навчання учнів з географії в закладах профільної середньої освіти, здійснювати моніторинг власної педагогічної та наукової діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби, визначати внесок до професійних знань і практики та/або оцінювання результатів діяльності команд та колективів.

ПРН15. Уміння визначати умови та ресурси професійного та особистісного розвитку впродовж життя, продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

ПРН16. Уміння застосовувати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат конкретних галузей наук про Землю, набуті теоретичні знання для дослідження геосистем на різних рівнях просторової організації.

ПРН17. Уміння використовувати практичні навички для моніторингу природно-і суспільно-територіальних систем.

ПРН18. Уміння аналізувати й оцінювати можливі ризики, соціально-економічні, політичні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень.

ПРН19. Уміння застосовувати моделі, методи й дані природничих і суспільних наук, інформаційних технологій при вивченні формування та розвитку об'єктів і процесів у географічній оболонці, при розробленні пропозицій з оптимізації природокористування, краєзнавчої діяльності та забезпечення сталого розвитку регіонів.

ПРН20. Уміння втілювати інновації у професійну діяльність та організовувати дослідницьку роботу учнівської молоді у сфері наукової, краєзнавчої, природоохоронної, громадської, політичної діяльності.

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій (18 год.) та практичних занять (22 год.), організації самостійної роботи студентів в бібліотеках та комп'ютерних мережах (80 год.) для студентів денної форми навчання; лекцій (8 год) та практичних занять (8 год), організації самостійної роботи студентів в бібліотеках та інтернет мережі (104 год) для студентів заочної форми навчання.

Під час викладання курсу будуть застосовані такі методи навчання: словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (демонстрації), частково-пошуковий, аналізу та синтезу, узагальнення, моделювання, створення ситуацій зацікавленості, методи контролю та самоконтролю. Окрім лекційної та лабораторно-практичної форми роботи передбачається проведення індивідуальних та групових консультацій.

Для вивчення курсу студентам-магістрантам необхідно мати підручники, зазначені у списку основної літератури. Навчання відбуватиметься і на платформі Moodle / Уніком-НДУ, тому здобувачам вищої освіти потрібно зареєструватися в освітній мережі університету та підписатися на курс. Деякі види індивідуального навчального завдання будуть надсилатися електронною поштою, через Messenger або Viber, а тому здобувачам вищої освіти потрібно мати доступ до мережі Інтернет.

Організація навчання

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Форми проведення та організація наукових досліджень у географії	2	2
2	Методика географічного вивчення та оцінки природно-ресурсного потенціалу	2	1
3	Методи досліджень геоекологічної ситуації та медико-географічних процесів	2	1
4	Методика географічного вивчення населення та трудових ресурсів	2	2
5	Методи вивчення промисловості та транспорту	2	-
6	Особливості географічного вивчення сільського господарства	2	-
7	Методичні підходи до вивчення галузей сфери послуг	1	-
8	Методи комплексного вивчення території	1	-
9	Методи оцінки взаємозалежності та взаємовпливу між	2	1

	показниками		
10	Методи оцінки впливу окремих чинників на розвиток географічних явищ і процесів	1	1
11	Методи типізації територій, явищ і процесів. Методи географічного прогнозування	1	-
Разом		18	8

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Методика географічного вивчення та оцінки природно-ресурсного потенціалу	2	1
2	Методи досліджень геоекологічної ситуації та медико-географічних процесів	4	1
3	Методика географічного вивчення населення та трудових ресурсів	4	1
4	Методи вивчення промисловості та транспорту	2	-
5	Особливості географічного вивчення сільського господарства	2	1
6	Методичні підходи до вивчення галузей сфери послуг	2	-
7	Методи комплексного вивчення території	-	2
8	Методи оцінки взаємозалежності та взаємовпливу між показниками	2	1
9	Методи оцінки впливу окремих чинників на розвиток географічних явищ і процесів	2	1
10	Методи типізації територій, явищ і процесів. Методи географічного прогнозування	2	-
Разом		22	8

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Форми проведення та організація наукових досліджень у географії	8	6
2	Основні форми наукової роботи студентів	6	8
3	Методика географічного вивчення та оцінки природно-ресурсного потенціалу	6	10
4	Методи досліджень геоекологічної ситуації та медико-географічних процесів	8	10
5	Методика географічного вивчення населення та трудових ресурсів	4	6
6	Методи вивчення промисловості та транспорту	4	10
7	Особливості географічного вивчення сільського господарства	6	8
8	Методичні підходи до вивчення галузей сфери послуг	6	8
9	Методи комплексного вивчення території	6	6
10	Методи оцінки взаємозалежності та взаємовпливу між показниками	8	10
11	Методи оцінки впливу окремих чинників на розвиток	10	12

	географічних явищ і процесів		
12	Методи типізації територій, явищ і процесів. Методи географічного прогнозування	8	12
Разом		80	104

Оцінка

Підсумкова оцінка курсу буде обчислюватися з використанням таких складових:

Бали	Результат навчання, що оцінюється
3	Виконання індивідуального завдання із розділу I «Методологія наукового пізнання географії»: формування загального алгоритму дослідження за темою магістерської роботи (максимум 3 бали за алгоритм)
9	Виконання практичних завдань із розділу II «Методи дослідження природно-ресурсного потенціалу, геоекологічної та медико-географічної ситуацій»: - економічна оцінка мінеральних, водних, земельних і лісових ресурсів; - оцінка рівня забрудненості повітря, водних ресурсів і ґрунтів; - обчислення економічних збитків від забруднення довкілля; - інтегральна оцінка геоекологічної ситуації; - аналіз сутності та методів обчислення показників захворюваності населення; - інтегральна оцінка медико-географічної ситуації та її картографування (максимум 3 бали за виконання практичних завдань однієї практичної роботи)
13	Поточні (тестові) та підсумкові контрольні роботи із розділу II «Методи дослідження природно-ресурсного потенціалу, геоекологічної та медико-географічної ситуацій» - поточні (тестові) контрольні роботи (максимум три бали за одну поточну контрольну роботу) - підсумкові контрольні роботи за розділ (максимум 10 балів за одну підсумкову контрольну роботу)
15	Виконання практичних завдань із розділу III «Методичні підходи до вивчення населення, секторів і видів економічної діяльності»: - групування сільських поселень регіону за різними ознаками; - виділення елементів територіальної структури розселення; - визначення структурних змін у промисловості країни (регіону); - виділення елементів територіальної структури промисловості; - визначення структури та виробничої спеціалізації сільського господарства регіону; - обчислення показників зв'язності і форми доріг; - встановлення територіальних відмінностей у рівні розвитку галузей сфери послуг; - визначення диспропорцій у розвитку регіонів (максимум 3 бали за виконання завдань однієї практичної роботи)

13	Поточні (тестові) та підсумкові контрольні роботи із розділу III «Методичні підходи до вивчення населення, секторів і видів економічної діяльності»: • поточні (тестові) контрольні роботи (максимум три бали за одну поточну роботу) • підсумкові контрольні роботи за розділ (максимум 10 балів за одну підсумкову роботу)
9	Виконання практичних завдань із розділу IV «Сучасні методи наукового аналізу та прогнозування розвитку географічних явищ і процесів» • використання кореляційного аналізу для оцінки взаємозалежності між показниками; • визначення чинників, що впливають на розвиток окремих явищ і процесів за допомогою регресійного аналізу; • визначення факторних навантажень і змістовна інтерпретація факторів; • групування територій (регіонів) за допомогою кластерного аналізу та нейромережових методів (карт самоорганізації Кохонена); • прогнозування показників на основі трендового моделювання; • визначення регіональних диспропорцій і зон впливу центрів за допомогою програми SURFER (максимум 3 бали за виконання завдань однієї практичної роботи)
8	Виконання комплексного самостійного дослідження з використання економетричних методів (максимум 8 балів за завдання)
30	Екзамен

100 Разом

Студенти мають можливість додатково отримати бали (до 10) за виконання індивідуальних завдань дослідницького характеру, за результатами навчання, отриманими у неформальній освіті, а також за публікацію результатів досліджень з тематики курсу.

Політика курсу

Безпека – понад усе.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» під час очного навчання ви під керівництвом викладача повинні перейти до споруд цивільного захисту і перебувати в них до скасування сигналу.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» під час дистанційного навчання за вашим місцем перебування, ви маєте повідомити про це викладача та перейти до безпечного місця.

Відвідування та участь у практичних заняттях з курсу є обов'язковими. Відвідування здобувачами лекцій і практичних занять реєструється викладачем. Варіант відпрацювання пропущених занять узгоджується з викладачем. Дозвіл на пропуск занять з причин, що завчасно відомі і є поважними, здобувач може отримати, подавши необхідну заяву в директорат.

Якщо ви не були присутні на занятті через сигнал «Повітряна тривога», узгодьте з викладачем дистанційну форму виконання завдання.

Останнім терміном здачі відповідних завдань є три дні до дати екзамену. Після цієї дати завдання не приймаються.

Перескладання питань практичних занять можливе лише один раз на тиждень, який передуює екзамену, і лише за умови отримання здобувачем негативної оцінки через неявку на заняття у зв'язку з хворобою чи у зв'язку з іншою поважною причиною, що має бути підтверджено відповідним документом (довідка з

лікувального закладу, заява на ім'я директора про причину та термін відсутності на заняттях тощо).

Переоцінка завдань можлива упродовж тижня після отримання оцінки на основі заяви на ім'я завідувача кафедри у письмовій формі. Після отримання заяви, завідувач кафедри упродовж тижня створить комісію з переоцінки, яка після проведення аналізу роботи здобувача повідомить його про своє рішення.

Перескладання екзамену відбувається за графіком, визначеним директором.

Академічна доброчесність та плагіат. Кожен здобувач освітнього ступеня «магістр» повинен ознайомитися і слідувати нормам Положення НДУ ім. М. Гоголя «Про академічну доброчесність» (http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/polozennia_pro_akademichny_dobrochesnist.pdf).

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Будь-яке копіювання або відтворення результатів чужої праці, якщо тільки робота не має груповий формат, використання завантажених з Інтернету матеріалів кваліфікується як порушення норм і правил академічної доброчесності та передбачає притягнення винного до відповідальності за чинними нормативними документами.

Мобільні пристрої на заняттях використовуються з навчальною метою.

Поведінка в аудиторії. Поведінка здобувачів освіти визначається правилами техніки безпеки та загальноприйнятими нормами поведінки, які визначаються відповідно «Правилами внутрішнього розпорядку» (http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/pravula_rozporiadky.pdf), «Положенням про організацію освітнього процесу» (http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/onp2018.pdf) та «Етичним кодексом» (http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/etychkodeks.pdf) ЗВО.

Вітається активність здобувача із планування освітнього процесу та участь у формальній та неформальній освіті.

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Барановський М.О., Барановська О.В. Методика наукових географічних досліджень: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 56 с.
2. Барановський М. О., Барановська О. В., Мирон І. В. Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт з географічних дисциплін. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 64 с.
3. Методи суспільно-географічних досліджень: навчально-методичне видання / за ред. Костянтина Мезенцева. Київ: «Фенікс», 2021. 100 с.
4. Самойленко В.М., Діброва І.О. Природничо-географічне моделювання: підручник. Київ: Ніка-Центр, 2019. 320 с.
5. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Пилипенко І. О., Яворська В. В. Методологічні засади географії: підручник. Одеса: Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. 352 с.

Додаткові

1. Грицевич В.С. Математичні методи в суспільній географії: навчальний посібник-практикум для самостійної роботи студентів. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 96 с.
2. Грицевич В.С. Кореляційний та регресійний аналіз в суспільній географії. Тексти лекцій. Львів: Малий видавничий центр. Лабораторія тематичного картографування географічного факультету, 2016. 24 с.
3. Дідун Т.В., Тітова С.В. Географічні карти та картографічний метод дослідження. Т. 1. Географічні карти. Т. 2. Картографічний метод дослідження. Київ, 2017. 150 с.
4. Ковалишин Д. І. Основи і методи наукових досліджень у фізичній географії: Навчальний посібник. / Д. І. Ковалишин, М. Я. Сивий, М. Р. Питуляк, М. В. Питуляк, Н. Б. Таранова, П. М. Дем'янчук, О. В. Волік, С. В. Гулик. Тернопіль: Астон, 2014. 260 с.
5. Козубенко Ю.Л. Медична географія: навчальний посібник. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М., 2018. 126 с.
6. Корнус А.О., Корнус О.Г., Король О.М., Нешатаєв Б.М. Основи наукових досліджень: методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт. Суми: Видавництво СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 40 с.
7. Нємець К. А., Нємець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу: навч.-метод. посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 172 с.
8. Clifford N., Cope M., Gillespie Th., French S. (eds.). Key Methods in Geography. SAGE Publications, 2016.

Періодичні видання

1. Вісник Київського університету. Географія
2. Часопис соціально-економічної географії
3. Український географічний журнал
4. Регіональна економіка
5. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географія

Електронні ресурси

1. Бережний В.А., Костриков С.В. Робота у середовищі ГІС-платформи Mapinfo. Комп'ютерний практикум. Х.: ХНУ імені В.М. Каразіна, 2015. 108 с. <http://surl.li/crffw>
2. Мезенцева Н.І., Батиченко С.П., Мезенцев К.В. [Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір: монографія.](#) К.: ДП «Прінт Сервіс», 2018. 136 с.
3. [Методи суспільно-географічних досліджень: навчально-методичне видання / за ред. Костянтина Мезенцева. Київ: «Фенікс», 2021. 100 с.](#)
4. [Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Нємець та К. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. 304 с.](#)